

Rajatiedon ja rajatiedon yhteisön käsitteellistäminen ja tutkiminen informaatiotutkimuksen näkökulmasta

Jarkko Kari

Olen parhaillaan tekemässä liseniaatintutkimusta aiheesta ”rajatiedon hankinta”, ja tällä hetkellä valmistelen siihen kirjallisuuskatsausta. Käsittelen tässä esseessä kahta keskeistä itse tutkimuskohteeseeni liittyvää käsitettä, nimittäin rajatietoa ja rajatiedon yhteisöä. Samalla tuon esiin sellaisia ongelma- tai muita kohtia jotka ovat luentosarjan kannalta relevantteja ja kiinnostavia. Aluksi on kuitenkin tarpeen esitellä hieman tutkimusongelmaani, käyttämäni teoreettista viitekehystä sekä tutkimukseni tavoitteita, jotta kävisi ilmi, millaisessa yhteydessä aion käsitteitä soveltaa. Lopuksi pohdin vielä joitakin rajatiedon ja rajatiedon yhteisön tutkimiseen liittyviä näkökohtia. Huomautettakoon jo tässä ja nyt, että puheena olevat kaksi käsitettä on tässä esseessä määritelty pohjimmiltaan siten kuin määrittelin ne pro gradussani (ks. Kari 1996). Tulevassa liseniaatintutkielmassani aion tarkentaa ja laajentaa näitä käsitteitä edelleen.

1 Tutkimusongelma

Liseniaatintutkimukseni on jatkoa Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen laitoksella tekemälleni pro gradulle *Rajatiedon hankinnan arkipäivää - osa I* (Kari 1996), ja tarkastelee suomalaisten rajatiedosta kiinnostuneiden ihmisten rajatiedon tarpeita ja hankintaa. Rajatieto voidaan näin alustavasti määritellä tiedoksi ilmiöistä, jotka ovat tämänhetkisen tieteellisen maailmankuvan ulkopuolella. Näitä ilmiöitä kutsutaan usein nimillä ”paranormaalit” tai ”yliluonnolliset” ilmiöt, ja näistä kiinnostuneet ihmiset käsittääkseni muodostavat ns. ”rajatiedon yhteisön”.

Tutkimuksessa kysytään mm. minkälaisia rajatietoon liittyviä tarpeita näillä ihmisillä on ja miksi ne syntyvät sekä miten he hankkivat tai saavat rajatietoa jossakin tietyssä tilanteessa. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota yhtäältä niihin tarpeisiin, jotka antavat sysäyksen rajatiedon etsimiselle ja toisaalta niihin psyykkisiin ja sosiaalisiin tekijöihin, jotka vaikuttavat tähän tiedonhankintaan. Tämä

tehdään käytännössä kiinnittämällä tutkittava ilmiö elämäntavan, elämänhallinnan ja merkityksellistämisen viitekehykseen.

2 Teoreettinen viitekehys

Viitekehyksenä on kaksi toisiaan täydentävää tiedonhankinnan teoriaa: sense-making -teoria (Brenda Dervin; ks. esim. Dervin 1992) ja arkielämän tiedonhankinnan malli (Reijo Savolainen; ks. Savolainen 1993). Sense-making -teoria käsittelee sitä, miten yksilö tietyssä tilanteessa merkityksellistää toimintansa tai ympäristönsä, ja kuinka tiedonhankinta palvelee todellisuudessa piilevien ”aukkojen täyttämistä” tai ”kuilujen ylittämistä”. Arkielämän tiedonhankinnan mallissa puolestaan arkielämässä tapahtuva tiedonhankinta sidotaan osaksi yksilön elämismaailmaa eli käytännössä elämäntapaan ja elämänhallintaan. Tässä yhteydessä olisi erittäin mielenkiintoista vertailla Dervinin ja Savolaisen teorioita toisiinsa tai edes analysoida niitä systemaattisesti Vakkarin ja Kuokkasen (1996) esittämän mallin mukaisesti. Valitettavasti tämän esseen puitteissa ei ole mahdollisuutta käydä käsiksi näin laajaan projektiin.

Pääpaino tässä tutkimuksessa annetaan sense-making -teorialle, koska se mahdollistaa paremmin yksilön tiedonhankinnan tarkastelemisen tietyssä tilanteessa. Arkielämän tiedonhankinnan malli puolestaan soveltuu paremmin yksilön tiedonhankinnan yleisten piirteiden tutkimiseen. Omassa tutkimuksessani Dervinin teoria nivoutuu Savolaisen mallin kanssa yhteen siten, että arkielämän tiedonhankinnan mallia hyväksi käyttäen selvitetään ensin yksilön tiedonhankinnan reunaehdot ja säännöt. Sitten sense-making -teorian avulla tutkitaan, miten yksilön sisäistämät säännöt tai tiedonhankinnan tyyli realisoituu yksittäistapauksessa - vai realisoituuko se lainkaan.

3 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksellani on yhteensä kymmenen (10) tavoitetta, jotka voidaan esittää kysymyksinä:

- 1) Miten ja miksi ihmiset tutustuvat rajatietoon?
- 2) Miksi rajatietoa tarvitaan?
- 3) Millaisissa tilanteissa rajatietoa tarvitaan?
- 4) Miten ihmiset käsitteellistävät rajatiedon tarpeensa?
- 5) Miten rajatietoa hankitaan?
  - * mitä tiedonlähteitä ja -välittäjiä ihmiset käyttävät ja miksi?
- 6) Millaisia esteitä rajatiedon hankinnalle nähdään ja miksi?
- 7) Miten rajatiedon hankintakanavan toivottu ja todellinen käyttö eroavat toisistaan ja miksi?
- 8) Mihin ja miten rajatietoa käytetään?
  - * mitä hyötyä tai haittaa tiedosta on?
  - * mihin tarkoitukseen saatua tietoa käytetään?
- 9) Miten elämänhallinnan tyyli vaikuttaa rajatiedon hankintaan?

- * millaisissa tilanteissa yksilön elämänhallinnan tyyli selittää hänen rajatiedon hankintaansa paremmin kuin tilannetekijät ja päinvastoin?
- 10) Miten elämäntapa ja sen osatekijät vaikuttavat rajatiedon hankintaan?

Lisensiaatintutkimukseni on kysymyksenasettelultaan varsin lähellä graduani, ja näiden kahden tutkimuksen onkin määrä täydentää toisiaan. Tutkielman (joka oli muuten kyselytutkimus) tarkoituksena oli kartoittaa rajatiedon tarpeiden ja hankinnan yleisiä piirteitä, kun taas tulevan tutkimuksen avulla toivon pääseväni ”pintaa syvemmälle” ja löytäväni tulkintamalleja gradun tuloksille sekä voivani kehittää tiedonhankinnan teoriaa - eritoten arkielämän tiedonhankinnan mallia.

4 Rajatiedon käsitteistö

Tärkeimmät rajatietoon liittyvät käsitteet ovat itse rajatiedon lisäksi *paranormaali ilmiö* ja *okkultismi*. Okkultismi ei tässä esseessä ole välttämätön rajatiedon ymmärtämisen kannalta, mutta sen sijaan paranormaali ilmiö on. Rajatiedon määrittelemiseksi on ensin määriteltävä mikä sen kohde - paranormaali ilmiö - oikein on. Siksi otankin sen tarkasteltavaksi ensin.

4.1 Paranormaali ilmiö

Paranormaali - tai suomalaiselta nimeltään *yliluonnollinen* - ilmiö on varmaan ainakin terminä monelle tuttu. Sen merkitystä pidetään nykyään ehkä liiankin itsestään selvänä, joten on syytä määrittellä se tässä perinpohjaisesti mahdollisten vääriä käsitysten välttämiseksi. ”Paranormaali” tarkoittaa kirjaimellisesti jotakin, joka on normaalin kokemuksen ”vieressä” tai ”tuolla puolen” (Kurtz 1985, 503). Paranormaalit ilmiöt ovat poikkeuksellisia ilmiöitä, jotka jäävät ”tieteellisen ajattelun ja teoretisoinnin ulkopuolelle” (Eysenck & Sargent 1983, 9). Ehkä yleisin tapa määrittellä paranormaali ilmiö on pitää sitä oletettuna ilmiönä¹, joka on ristiriidassa yhtäältä luonnonlakeina pitamiemme tieteellisten lakien - tai yleisemmin - tieteen kaikkein perustavimpien olettamusten ja periaatteiden - tai vieläkin yleisemmin - aikamme tieteellisen maailmankuvan - kanssa (Alcock 1981, 3; Alcock 1991, 151; Björkhem & Johnson 1986, 18; Kurtz 1985, 504) sekä toisaalta terveen järjen ja arkielämän odotusten kanssa (Kivinen 1989, 47; Kurtz 1985, 504). Tieteen näkökulmasta paranormaaleja ilmiöitä ei voida selittää olemassaolevien tieteellisten käsitteiden, teorioiden tai muiden keinojen avulla (Eysenck & Sargent 1983, 9; Kivinen 1989, 47; Kurtz 1985, 505; Tuomela 1989, 263). Tästä seuraa ensinnäkin se, että paranormaalien ilmiöiden olemassaolon tieteellinen todistaminen on vaikeaa tai peräti mahdotonta (Laurila 1996, 36). Toiseksi paranormaaleille ilmiöille voidaan antaa selitys vain jos tieteeseen tehdään suuria muutoksia (Kivinen 1989, 47).

Käytännössä erilaisia paranormaaleja ilmiöitä väitetään olevan kymmeniä ellei satoja. Yliluonnollisia ilmiöitä ovat luetteloineet ja luokitelleet mm. Blomqvist (1981, 20-21), Heiskanen (1977, 5) ja Kivinen (1989, 55). Näihin ja muihin lähteisiin perustuvan oman - kaikki paranormaalit ilmiöt kattavan - jäsennykseni esitän liitteessä 1. Ylivoimaisesti tutkituimpia ja legitiimeimpiä tutkimuskohteita ovat

¹ ”Oletettu ilmiö” merkitsee sitä, että kun puhutaan yliluonnollisista ilmiöistä, oletetaan tai väitetään niiden olevan olemassa. Paranormaalialia ilmiötä määriteltäessä oletetaan, että tällainen ilmiö voi ainakin **periaatteessa** olla mahdollinen. Määrittely ei ota - eikä sen tarvitsekaan ottaa - kantaa siihen, onko niitä todellisuudessa olemassa vai ei.

olleet ns. psi-ilmiöt. ”Psi” tarkoittaa psyyken eli mielen paranormaaleja voimia (Alcock 1981, 3) - tarkemmin sanoen selittämätöntä informaation vastaanottamista tai energian lähettämistä (Bem & Honorton 1994). Psi-ilmiöt jaetaan kahtia: parapsyykkisiin eli ESP-ilmiöihin (Extra Sensory Perception eli ”aisteista riippumaton havaitseminen”; yliluonnollinen tieto) ja parafyysisiin eli PK-ilmiöihin (Psycho-Kinetical phenomena eli ”mielen vaikutus aineeseen”; yliluonnollinen toiminta). ESP:tä on kolmea eri tyyppiä: telepatia, selvänäkö ja prekognitio eli ennalta tietäminen. PK:ta ei yleensä jaeta alaryhmiin. (Blomqvist 1981, 20; Eysenck & Sargent 1983, 11; Virtanen 1977, 37). Laajemmin ottaen kaikki paranormaalit ilmiöt voidaan jakaa parapsyykkisiin (joihin ESP kuuluu) ja parafyysisiin ilmiöihin (joihin PK sisältyy), kuten Blomqvist (1981, 20-21) tekee. Parapsyykkiset ilmiöt tapahtuvat pääasiassa kokijan sisällä eli omassa mielessä ja hänestä riippuen, kun taas parafyysiset ilmiöt tapahtuvat pääosin kokijan ulkopuolella ja usein hänestä riippumatta. Parafyysiset ilmiöt ovat siis parapsyykkisiä ilmiöitä ”käsinkosketeltavampia” ja ”objektiivisempia”. Parapsyykkisiä ilmiöitä ovat tiedon saaminen yliluonnollisella tavalla ja eri tietoisuuden tilat. Parafyysisiä ilmiöitä puolestaan ovat mielen vaikutus aineeseen sekä yliluonnolliset olennot, esineet ja energiat.

Miten paranormaalit ilmiöt sitten voisivat mahdollisesti syntyä? Jotkut ymmärtävät paranormaalien niin, että sille ei ole olemassa mitään luonnollista aiheuttajaa (Kurtz 1985, 503). Virtasen mukaan on olemassa kaksi eri vaihtoehtoa: ”paranormaalit ilmiöt aiheutuvat joko luonnollisista syistä, jotka ovat toistaiseksi meille tuntemattomia, tai yliluonnollisista syistä, jotka jäävätkin meille tuntemattomiksi” (Virtanen 1977, 283). Mielestäni molemmat vaihtoehdot ovat ainakin periaatteessa yhtä uskottavia. Ei ole kuitenkaan mitään perusteita otaksua, että kaikki paranormaalit ilmiöt perustuisivat samaan tai edes samankaltaiseen syymekanismiin (Eysenck & Sargent 1983, 9). Paranormaaleilla ilmiöillä on kyllä joitakin yhdistäviä piirteitä: monille yliluonnollisille ilmiöille on ominaista esim. ”epätavallinen tapa välittää informaatiota” (Sergejev 1995, 38). Tämä pätee oikeastaan vain ESP:hen, sillä muissa ilmiöissä tämä kyky ei ole yhtä selvä. Vaikuttaa vahvasti siltä, että ainoa seikka joka on yhteinen aivan kaikille paranormaaleille ilmiöille on se, että niitä ei pysty tavanomainen tiede selittämään. Koska tiede ei ole varma, mistä paranormaaleissa ilmiöissä oikein on kysymys, ne näyttävät ”luonnottomilta, oikullisilta ja salaperäisiltä” (Laitinen 1982, 89).

Voidaan sanoa, että paranormaali ilmiö, joka on yliluonnollinen ilmiö, ei ole sama asia kuin *anomaalinen* ilmiö, joka on luonnollinen. Anomalia on yleensä harvoin havaittu ilmiö, joka esiintyy ”vastoin teorian ennustuksia” eli joka on poikkeus säännöstä (Kivinen 1989, 45-46; Kurtz 1985, 504; Nykytieto 1984, 24; vrt. Bauer & von Lucadou 1991, 160; Iping-Petterson & Roll 1994, 80). Anomaliaita ovat esim. kaksipäisen vasikan syntyminen, lumisade Suomessa heinäkuussa² tai Merkuriuksen periheliliikkeen poikkeama (Kivinen 1989, 45, 46). Anomaliaan tavallisesti liitetään ajatus, että se esiintyy epäsäännöllisesti ja säännöttömästi (Nykytieto 1984, 24), mikä tekee siitä verrattain marginaalisen ja merkityksettömän ilmiön, vaikka sillä voikin olla kurioositeettiarvoa. Paranormaali ilmiö ei ole anomalia kolmesta syystä. Ensinnäkin paranormaalit ilmiöt ovat luonteeltaan sellaisia, ettei mikään normaalitieteen teoria lainkaan liity niihin (lukuunottamatta joitakin kvanttifysiikan teorioita). Teoriat eivät siis edes periaatteessa voi ennustaa yliluonnollisia ilmiöitä, koska ne sulkevat näiden olemassaolon kokonaan pois. Paranormaalien **kokemista** voi kyllä teorioiden avulla periaatteessa ennustaa - ja näin on tehtykin - mutta itse **ilmiöitä** ei. Toiseksi väitetyt

² Kivinen käyttää näitä kahta ensimmäistä esimerkkeinä ”epänormaaleista” tai ”abnormaaleista” ilmiöistä. Mielestäni nämä voi kuitenkin samaistaa anomaliaoihin.

paranormaalit ilmiöt eivät ole epäsäännöllisiä poikkeuksia joistakin säännöistä, vaan niitä näyttävät ohjaavan omat lakinsa. Näitä lakeja vain ei tällä hetkellä tunneta. Kolmanneksi yliluonnollisilla ilmiöillä on toki kuriositeettiarvoakin, mutta väitän, että niiden merkitys ei ainakaan kokijoilleen jää pelkästään tähän. Kaiken kaikkiaan anomaalisen ilmiön ero normaaliin nähden on relatiivinen eli asteero, mutta paranormaalien ilmiön ero normaaliin verrattuna on absoluuttinen eli laadullinen ero.

Paranormaalien käsitteellinen rajaaminen on silti edelleen ongelmallista, sillä käytännössä luonnollisen ja yliluonnollisen välille on vaikea vetää tarkkaa rajaa. Laurikainen ajattelee, että itse asiassa kaikessa tapahtumisessa on mukana jotakin irrationaalista eli järjellä tavoittamatonta ja tässä mielessä tavallaan ”yliluonnollista”. Koska ”koko olemassaolo on ’ihmeellistä’ - tai ’yliluonnollista’”, hänen mielestään yliluonnollisen käsitteestä tulisi luopua tykkänään. (Laurikainen 1987, 157). Samankaltaiseen tulokseen päätyy Kurtz: hän ehdottaa, että käsitettä ”paranormaali ilmiö” lakattaisiin käyttämästä sen epäselvyyden ja epätasällisuuden tähden (Kurtz 1985, 505). Paranormaali/yliluonnollinen ilmiö on terminä ja käsitteenä kuitenkin jo niin vakiintunut, ettei sitä noin vain voi korvata saati sitten poistaa. Kukaan ei ole sitä paitsi esittänyt, miten paranormaalit ilmiöt pitäisi määritellä jos ei edellä hahmotellulla tavalla. Jos ”yliluonnollisia” ilmiöitä ei mitenkään eroteta ”luonnollisista”, normaalin kokemuspiirimme ulkopuolisista ilmiöistä puhuminen käy mahdottomaksi. Normaalin ja paranormaalien väliin vedetty rajaviiva on häilyväinen ja keinotekoinen - se myönnettäköön - mutta jossakin sen on pakko kulkea.

Määrittelen täten paranormaalien tai yliluonnollisen ilmiön seuraavasti: *paranormaali ilmiö on normaalitieteen keinoin selittämättömissä oleva oletettu - normaaleista ilmiöistä laadullisesti eroava - ilmiö, joka on ristiriidassa nykyisen tieteellisen maailmankuvan ja arkielämän odotusten kanssa. Paranormaali ilmiö on säännönmukainen ja sen käyttäytymistä hallitsee yksi tai useampi toistaiseksi tuntematon laki.*

Paranormaaleja ilmiöitä tutkittaessa tai niistä muuten puhuttaessa on päällimmäisenä ongelmana se, että ”arkielämässä emme koskaan voi varmasti tietää, milloin elämys on luonteeltaan paranormaali” (Virtanen 1974, 170). Tämän vuoksi esim. perinteentutkimuksessa yliluonnollisina pidetään sellaisia kokemuksia, jotka itse kokijoiden mielestä ovat yliluonnollisia (Virtanen 1977, 41). Tämä onkin todennäköisesti ainoa järkevä ja humaani tapa tarkastella paranormaaleja kokemuksia. Kokemusten tulkitseminen yliluonnollisiksi ja niille annetut merkitykset ovat tutkimuskohteena aivan yhtä arvokkaita kuin yliluonnolliset ilmiöt sinänsä. Tämä merkitsee sitä, että yhtäältä on muistettava, mitä paranormaalien ilmiön käsite tarkoittaa, ja että toisaalta tutkittaville ihmisille on annettava melko vapaat kädet määritellä itse oma käsityksensä yliluonnollisesta.

4.2 Rajatieto

Rajatieto on supisuomalainen käsite, joka syntyi 22 vuotta sitten vuonna 1975, kun perustettiin Kustannus Oy Rajatieto (*Ultra*-lehden kustantaja) sekä Rajatiedon yhteistyöryhmä (Kuningas 1995a, 3; Kuningas 1995b, 8; Kuningas 1996, 3). Aluksi se oli ilmeisesti vain keksijöidensä - *Ultra*-lehden sekä yliluonnollisesta kiinnostuneiden kirjailijoiden ja harrastajien käytössä. Kuninkaan mukaan 1980-luvun alussa termiä ”rajatieto” alettiin käyttää muissakin tiedotusvälineissä, ja lopulta viime vuosikymmenen kuluessa ”nimitys vakiintui suomalaiseen kielenkäyttöön” peräti siinä määrin, että

”rajatieto” hyväksyttiin viralliseksi termiksi kirjakauppoihin ja kirjastoihin (Kuningas 1995b, 8; ks. myös Kuningas 1982, 3). Vaikka rajatieto on viime aikoina ollut esillä ”julkisuudessa enemmän kuin koskaan aikaisemmin” (Kuningas 1995a, 3), sen käsitteellinen sisältö on jäänyt kenties vieläkin hämärämmäksi kuin paranormaalien ilmiön.

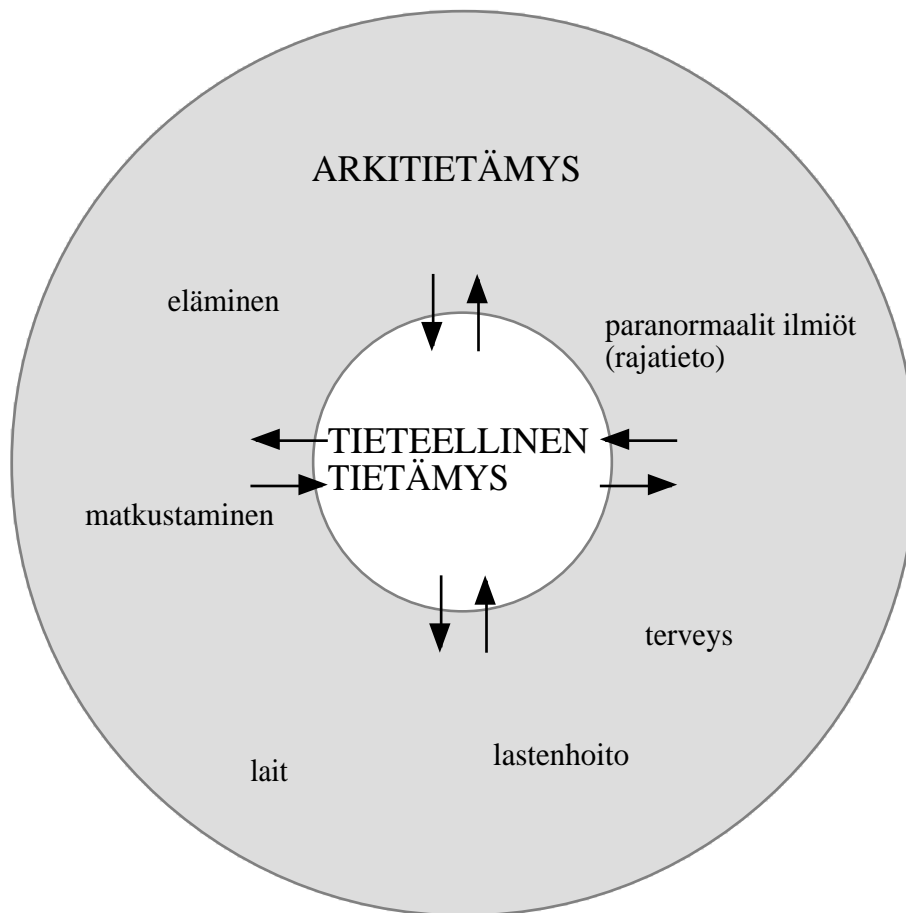
Castrénin ajattelussa rajatieto on ”se tiedon alue, joka on tunnetun tiedon ulkopuolella tai jonkin tieteenhaaran rajoilla ja jota ei voida nykytieteen menetelmillä todistaa” (Castrén 1986, 6). Rajatieto on siis eräs tietämyksen³ alue. Castrénin määritelmän loppuosa ei kuitenkaan ole kovin hyödyllinen kahdestakin syystä. Ensinnäkin jos rajatieto on ”tunnetun tiedon ulkopuolella”, se ei voi olla tietoa, koska jo määritelmä sanoo, että sitä ei tiedetä. Parempi termi olisi tällöin vaikkapa *tietämättömyys*. Toiseksi jos rajatieto on vain tieteen raja-alue, niin mitä on näiden rajojen ulkopuolella? Kuningas määrittelee rajatiedon ”tieteellisen tiedon ulkopuolella ... olevaksi tiedoksi”, joka voi olla kiistanalaista (Kuningas 1981, 3; Kuningas 1995b, 8). Näin rajatieto alkaa siitä, mihin tieteellinen tietämys loppuu (Weisen 1990, 20).

Tällaisessa määritelmässä on kaksi suurta ongelmaa jotka molemmat liittyvät rajoihin. Ensimmäinen on se, että on käytännöllisesti katsoen mahdotonta sanoa missä rajatiedon ja tieteellisen tietämyksen välinen raja kulkee. Sekaannusta lisää vielä se, että joiltakin osin rajatieto ja tieteellinen tietämys menevät päällekkäin sekä se, että rajatieto sisältää myös jonkin verran tieteellistä tietoa (ja miksei myös toisin päin) (Kuningas 1981, 3). Toinen ongelma on se, että rajatieto on tietämyksen alueena lähes rajaton. Tieteellinen tietämys on rajatietoon verrattuna ”kuin pisara meressä”. (mt., 3). Tieteellinen tietämys on loppujen lopuksi melko rajallinen alue, jonka ulkopuolelle jää melkein päälle ääretön määrä potentiaalista tieteellistä tietoa. Ironisesti rajatiedon rajaaminen on siis käsitteen vakavin ongelma (Kuningas 1995a, 3; Weisen 1990, 20), mikä johtuu pääasiassa siitä, että rajatieto määritellään liian laajasti. Käsitettä on siis rajoitettava huomattavasti. Ensimmäiseksi herättää huomiota se, että kaikkea ”epätieteellistä” tietoa ei ole ollut tapana kutsua ”rajatiedoksi”, vaan *arkitiedoksi* (ks. Laaksovirta 1986), joka on paljon laajempi käsite kuin rajatieto. Kun ymmärretään, että rajatieto on vain osa arkitietämystä, käsite tarkentuu jonkin verran. Epäselväksi jää edelleen se, mikä osa arkitietämystä rajatieto oikein on. Rajatiedon ja tieteellisen tietämyksen välinen rajanvetokin jää kysymysmerkiksi.

Näyttää pahasti siltä, että olen ajautunut umpikujaan rajatiedon määrittelyssäni. Ehkäpä olisi vähäksi aikaa vaihdettava näkökulmaa deduktiosta induktioon tuomalla esiin ilmiöalueita jotka on perinteisesti liitetty käsityksiin siitä, mitä rajatieto on. Weisen katsoo, että ”rajatiedon alue kattaa paranormaalit ilmiöt ja kyvyt ja mitä erilaisimmat henkiset ja esoteeriset katsomus- ja uskonsuunnat ja filosofiat” (Weisen 1990, 20). Täten rajatiedossa on kaksi pääelementtiä: 1) tieto tai tietämys paranormaaleista ilmiöistä ja prosesseista sekä 2) uskonnot ja henkiset filosofiat. Tämä määritelmä on nähdäkseni laajan, jonka rajatiedolle voi antaa. Suppeamman määritelmän mukaan rajatietoa on vain kohta 1 eli tieto paranormaalista. Laajan määritelmän mukaisen alustavan luettelon rajatiedon eri osa-alueista olen koonnut liitteeseen 2. Abstraktimmin rajatiedon voisi määritellä niin, että se on tietoa ilmiöistä ja prosesseista, joiden olemassaoloa tavanomainen tiede ei tunnusta tai ainakin pitää niiden olemassaoloa kiistanalaisena. Tieteen suhtautuminen ei koske pelkästään yksittäistapauksia, vaan näiden ilmiöiden ja prosessien olemassaoloa yleensä koko maailmankaikkeudessa. Eräs olennainen piirre rajatiedossa on

³ Tässä yhteydessä olisi siten loogisempaa puhua *rajatietämyksestä* kuin *rajatiedosta*. Käytän kuitenkin termiä ”rajatieto”, koska se on vakiintunut termi. Rajatieto on toisaalta myös tietoa eli yksilön tulkitsemää informaatiota, mikä saattaa joskus aiheuttaa sekaannusta rajatiedon tietämyksenä käsittämisen kanssa.

tämän lisäksi vielä se, että tiede ei kykene nyky menetelmin kumoamaan sitä eli osoittamaan sitä epätodeksi. Näin on tullut ratkaistua (ainakin osittain) rajatiedon kaksi rajaongelmaa. Ensimmäkin rajatietoa ovat uskomukset, jotka tiede hylkää kykenemättä kuitenkaan todistamaan niitä vääriksi. Rajatiedon ja tieteellisen tietämyksen välinen rajalinja on tällöin periaatteessa melko mutkaton. Toiseksi rajatieto koskettaa ilmiöitä, jotka häilyvät todellisuuden (sellaisena kuin tiede sen käsittää) rajamailla tai ovat kokonaan sen ulkopuolella. Tämä erottaa sen muusta arkitietämyksestä joka liittyy tiukasti todellisuuteen sidottuihin ”objektiivisiin” ilmiöihin. Kaiken kaikkiaan rajatieto on kahdessa mielessä tietoa ”rajalta” tai sen takaa: se on tietoa 1) tieteellisen tietämyksen ja 2) todellisuuden rajan tuolta puolen. Nyt on mahdollista havainnollistaa rajatiedon suhdetta muuhun tietämykseen (kuvio 1).

KUVIO 1. Tieteellinen tietämys, arkitietämys ja rajatieto⁴

Rajatieto - kuten kaikki muukin tietämys - ei ole muuttumatonta. Rajatiedon ja tieteellisen tietämyksen suhde muuttuu kaiken aikaa - hitaasti tosin. Rajatiedon asiat eivät ole ikuisesti tieteen ulkopuolella tai ulottumattomissa. Toisinaan käy niin, että tiede löytää selityksen aiemmin kiistanalaiselle ilmiölle ja hyväksyy näin saadun uuden tiedon tietämykseensä. Näin on käynyt mm. akupunktion kohdalla, jonka suomalainenkin lääketiede on hyväksynyt luotettavaksi hoitomenetelmäksi. Toisaalta on mahdollista, että tiede hylkää jonkin aiemmin totena pitämänsä tiedon, joka siirtyy sittemmin osaksi rajatietoa. Esimerkki tällaisesta tapauksesta voisi olla vaikkapa alkemia, joka toimi alussa kemian

⁴ Arkitietämyksen alueet ovat pelkästään esimerkkejä joiden tarkoituksena on osoittaa, että rajatieto on vain eräs valtavan arkitietämyksen osa-alue.

pohjana, mutta muuttui ajan saatossa salaopiksi.

Entäpä mitä tapahtuu rajatiedolle kun tieteellinen tietämys kasvaa alati? Kuningaan mielestä tällöin myös rajatieto kasvaa (Kuningas 1981, 3; Kuningas 1995b, 8). Väitettään hän perustelee sillä, että jos tieteellisen tietämyksen rajaviiva pitenee (tietämyksen kasvaessa), silloin myös rajatieto lisääntyy, koska senkin rajaviiva pitenee (Kuningas 1995b, 8). On kuitenkin ajateltavissa, että käy juuri päinvastoin. Näin voisi tapahtua siitä syystä, että jollekin rajatiedon ilmiölle (esim. telepatialle) löydetäisiin niin vakuuttavaa tieteellistä näyttöä, että tiede kohottaisi sen muiden ”todellisten” ilmiöiden joukkoon. Tämän seurauksenahan rajatieto köyhtyisi ja kutistuisi, jos joitakin paranormaaleja ilmiöitä ei enää pidettäisi yliluonnollisina. On äärimmäisen vaikeaa sanoa kumpi vaihtoehto toteutuu tulevaisuudessa - vai toteutuuko kumpikaan. Yhtä realistista - ellei realistisempaa - on ajatella, että rajatieto ja tieteellinen tietämys ovat suhteellisen riippumattomia toisistaan. Toisin sanoen rajatieto voi aivan hyvin kasvaa itsellään tieteellisestä tietämyksestä erillään ja siitä huolimatta. Sama pätee tietysti tieteelliseen tietämykseenkin suhteessa rajatietoon. Joka tapauksessa selvää on se, että rajatieto on rajatietoa vain suhteessa tieteelliseen tietämykseen.

Edelliset kaksi kappaletta ovat itse asiassa keskustelua kielen, käsitteiden ja todellisuuden välisistä suhteista. Rajatiedon käsite on tyyppiesimerkki siitä, kuinka käsitteen semantiikka eli merkitys rakentuu vahvasti pragmatiikan eli käytön ympärille. Termi ”rajatieto” vaikuttaa hyvinkin vakiintuneelta suomalaisessa kielenkäytössä, mutta sen käsitteellinen sisältö on nähdäkseni muuttuvainen. Olkoonkin, että rajatiedolla tarkoitetaan tietoa tieteellisen maailmankuvan ulkopuolella olevista ilmiöistä, mutta tämä ilmiöiden joukko ei pysy jatkuvasti samana. Tämä taas on seurausta siitä, että tieteellinen maailmankuva ja ”paranormaali maailmankuva” (jos tällaista ilmausta voidaan käyttää) muuttuvat sekä itseensä että toisiinsa nähden. Siksi käsitteen ”rajatieto” suhde todellisuuteen on selvästi dynaaminen eikä staattinen.

Rajatiedolla on vielä eräs merkittävä ominaisuus, joka selvästi erottaa sen tieteellisestä tietämyksestä. Rajatieto nimittäin pyrkii ymmärtämään suuria kokonaisuuksia ja muodostamaan kokonaisvaltaisen maailmankuvan, joka kykenisi ottamaan huomioon ”inhimillisen elämän koko kirjon nykyistä tiedettä paremmin” (Kuningas 1985, 3; Kuningas 1987, 3). Tieteen päämäärähän on täsmälleen päinvastainen eli tuottaa yhä yksityiskohtaisempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa. Rajatiedon tavoite on synteesi eli yhdistäminen, mutta tieteellisen tietämyksen tavoite on analyysi eli erittely. Rajatieto on kokonaisvaltaista kuitenkin vain periaatetasolla, sillä se on tietämyksen alueena varsin epämääräinen ja hajanainen (Kuningas 1987, 3). Tämä johtunee siitä, että rajatieto koostuu hyvin monesta eri osa-alueesta, joista jotkut ovat joidenkin toisten kanssa suorastaan ristiriidassa, ja jotka saattavat palvella eri ihmisryhmien toisistaan poikkeavia tavoitteita. Rajatieto ei suinkaan ole homogeeninen ja johdonmukainen tietämyksen alue, vaan pikemminkin hyvin heterogeeninen ja epäjohdonmukainen alue.

Rajatieto voidaan määritellä yksinkertaisesti, jos tiedetään mitä ”paranormalilla ilmiöllä” tarkoitetaan. Tämä käsite nimittäin sisältyy rajatiedon käsitteeseen. Täten *rajatieto on tietoa paranormaaleista ilmiöistä sekä näihin liittyvistä uskomuksista*. Tämä on deskriptiivinen analyttinen määritelmä, koska rajatiedolla on sama intensio kuin tiedolla ”paranormaaleista ilmiöistä sekä näihin liittyvistä uskomuksista”. Tällöin siis vedotaan itse käsitejärjestelmään (tässä tapauksessa paranormaaleihin ilmiöihin) eikä todellisuuteen.

Kaiken kaikkiaan on kuitenkin parempi antaa rajatiedolle deskriptiivinen ei-analyttinen määritelmä, koska tällöin lukijalta/kuulijalta/katsojalta ei edellytetä käsitejärjestelmän tuntemusta, vaan vedotaan todellisuuteen (tässä tapauksessa kuitenkin todellisuuden ulkopuolelle). Määrittelin rajatiedon näin: *rajatieto on tieteellisen tietämyksen ulkopuolella olevaa tietoa todellisuuden rajamailla tai sen ulkopuolella tapahtuvista ilmiöistä ja prosesseista (sekä näihin liittyvistä uskomuksista), joiden olemassaoloa ns. normaalitiede ei tunnusta tai ainakin pitää niiden olemassaoloa kiistanalaisena, mutta joiden olemassaoloa tiede ei pysty kumoamaan.*

Jos vielä tarkennetaan käsitteen ”rajatieto” semantiikkaa, sen intensio on ”rajatietous” eli ne ominaisuudet, jotka tekevät tiedosta rajatietoa. Näihin ominaisuuksiin lukeutuu muun muassa se, että kyseinen tieto käsittelee todellisuuden rajamailla tai sen ulkopuolella tapahtuvia ilmiöitä ja prosesseja. Käsitteen ekstensio puolestaan on rajatietojen joukko eli kaikki ne rajatiedon palaset ja sirpaleet, jotka yhdessä muodostavat rajatietämyksen. Rajatiedon ekstensioon kuuluvat esimerkiksi ruumiinavausfilmi humanoidista tai esitelmä henkiparannuksesta.

Tähän mennessä on varmaankin jo tullut selväksi, että rajatiedon käsite palvelee jotakin määrättyä tarkoitusta. Asia valkenee kysymällä: 1) miksi käsite ”rajatieto” on määritelty edellä hahmotellulla tavalla ja 2) miksi sillä viitataan liitteen 2 luettelemiin ilmiöihin? Aloitetaanpa vastaaminen tieteellisestä maailmankuvasta. Tieteellisessä maailmankuvassa ei nimittäin ole olemassakaan ns. paranormaaleja ilmiöitä. Tieteessä lähimpänä olevat käsitteet ovat mm. toiveajattelu, maaginen ajattelu, hallusinaatio, illuusio, muistiharha, mielenhäiriö ja mielisairaus. Normaalitieteen näkökulma rajatietoon on siis reduktiivinen; se ei salli puhuttavan käsittämämme todellisuuden ulkopuolella olevista ilmiöistä tai prosesseista. Tieteellisen maailmankuvan mukaan todellisuus on siis suljettu systeemi. Tiede väittää, että havaitsemamme todellisuuden ulkopuolella ei ole mitään, tai että ainakaan siitä ei voi tietää mitään. Näin käsitejärjestelmä vaikuttaa dramaattisesti siihen mitä voimme tietää.

Rajatiedon käsitteistö sitävastoin on alan harrastajien luoma. Niinpä se kuvastaakin heidän maailmankuvaansa, jonka mukaan todellisuus onkin avoin eikä suljettu systeemi. Vaikka rajatieto käsittelee pääasiassa yliluonnollista todellisuutta tai todellisuuden yliluonnollisia piirteitä, se ei millään muotoa sulkeista tai sulje tätä meidän ”normaalialta” todellisuuttamme pois. Pikemminkin se kertoo asioista, jotka ikään kuin rakentuvat meidän todellisuutemme ”päälle” tai ”tuolle puolen”, tavallisten aistien ulottumattomiin. Koska rajatieto on määritelty harrastajiensa näkökulmasta käsin, se tekee mahdolliseksi siihen uskoville tietää ja puhua meille näkymättömästä todellisuudesta heidän mielestään mielekkäällä tavalla. Toisaalta koska rajatieto ottaa huomioon myös normaalin todellisuuden, se tekee tämän jokapäiväisen todellisuutemme ymmärrettävämmäksi alan harrastajille yliluonnollisen avulla. Toisin sanoen tiettyjä arkielämässämme tapahtuvia asioita selitetään yliluonnollisesta käsin. Koska rajatiedon maailmankuva olettaa, että todellisuus on avoin systeemi, tietämisellekään ei voi asettaa minkäänlaisia rajoja. Ihmiseltä ei periaatteessa mikään ole salattua, vaan tietoa voi saada mistä asiasta tahansa ja mistä lähteestä tahansa - myös konsensustodellisuutemme ulkopuolelta. Käsite ”rajatieto” täten palvelee sellaisten ihmisten tarkoituspäätä, joiden mielestä tieteellinen maailmankuva on riittämätön selittämään kaiken olevaisen.

Rajatieto käsitteenä on paitsi epistemologinen, myös ontologinen ratkaisu. Koska rajatiedon määritelmän mukaan tietoa voi saada normaalin todellisuutemme ulkopuolelta tai muuten yliluonnollisin keinoin, se näyttää myös vaativan tällaisten paranormaalien ilmiöiden ja prosessien

olemassaoloa. Tämä kaikki heijastaa rajatiedon harrastajien maailmankuvaa. Rajatieto on mielekäs ja merkityksellinen käsite vain heidän näkökulmastaan. Jostakin toisesta (esim. tieteen tai uskonnon) näkökulmasta katsottuna käsite ”rajatieto” saattaa olla absurdi, naurettava tai saatanallinen, sillä kun näkökulma muuttuu, muuttuvat samalla käsityksemme siitä, mitä on olemassa.

5 Rajatieto alakulttuurin näkökulmasta

5.1 Alakulttuuri

Alakulttuurin käsite perustuu ajatukseen, että ihminen ”aktiivisesti hakeutuu sellaisiin tilanteisiin ja sellaisten ihmisten seuraan, joissa hänen arvostuksensa, näkemyksensä ja toimintatapansa hyväksytään ja joissa toisetkin ajattelevat ja käyttäytyvät suurin piirtein samalla tavalla kuin hänkin” (Kivinen ym. 1994, 38). Toisin sanoen alakulttuuri tarjoaa ihmiselle ”turvallisen areenan ... toimia ja olla tekemisissä toisten samalla tavalla ajattelevien tai elävien kanssa” (Heiskanen 1992, 41). Alakulttuuri on ”yhteisö, jonka jäsenet mielestään ymmärtävät toisiaan ja voivat yhteisönsä puitteissa olla vuorovaikutuksessa keskenään” (Ketonen 1983, 30; Ketonen 1988, 9). Heiskasen mukaan alakulttuurin jäseniä sitoo toisiinsa kollektiivinen tietoisuus, joka on yhteisön jäsenille yhteinen ”uskomusten ja käsitysten järjestelmä”. Alakulttuuri liittyy läheisesti elämäntapaan, sillä ”tunne siitä, että kuuluu johonkin ryhmään, mutta ei johonkin toiseen on elämäntavan jäsentämisen perusmekanismi”. Alakulttuuri syntyy siten, että ryhmä ihmisiä liittyy yhteen ja kehittää oman elämäntapansa normeineen (ja arvoineen). (Heiskanen 1992, 11). Kun ihmisryhmän sisäinen vuorovaikutus on olennainen osa elämäntapaa, voimme kutsua tätä ryhmää alakulttuuriksi. Kaikilla alakulttuureilla on oma niille ominainen elämäntapansa, mutta kaikki elämäntavat eivät synny alakulttuurin pohjalta. (Veal 1993, 243). Alakulttuuriin kuulumisen kautta ihminen voi määritellä omaa identiteettiään ja löytää elämälleen tarkoituksen (Heiskanen 1992, 11, 41).

Termi ”alakulttuuri” vihjaa, että on vastaavasti olemassa jokin ”yläkulttuuri”. Tätä on perinteisesti kutsuttu *valtakulttuuriksi*. Veal katsoo, että jos siis puhutaan alakulttuurista, on oletettava, että on olemassa valtakulttuuri, jonka jäseniä on valtaosa kaikista ihmisistä. Tietyt valtakulttuurin sisällä olevat ihmisryhmät kehittävät tästä kulttuurista muunnelmia, joita voi pitää omina kulttuureinaan - alakulttuureina. (Veal 1993, 235). Valtakulttuurin näkökulmasta alakulttuuri on yhteiskunnan osa, ”jonka tavat, instituutiot, normit, arvojärjestelmät, mieltymykset, tarpeet jne. poikkeavat kulloisenkin yhteiskunnan vallitsevista ja yleisesti hyväksytyistä ratkaisuista” (Heiskanen 1992, 6). Alakulttuuri on reaktio valtakulttuuria ja sen arvoja vastaan. Alakulttuuri on ristiriidassa valtakulttuurin kanssa, koska nämä tulkitsevat todellisuutta eri lähtökohdista. (mt., 35, 39). Koska valtakulttuurin on ”vaikea sisäistää alakulttuurisia ilmiöitä” (tai edes hyväksyä niitä), alakulttuurien on tultava toimeen omillaan esim. perustamalla omat tiedonvälityskanavansa (mt., 38).

Loppujen lopuksi alakulttuurin voi määritellä kahdella tavalla. *Yhtäältä alakulttuuri on ryhmä ihmisiä, joilla on samankaltainen elämäntapa tai maailmankuva, ja jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään yhteisen diskurssin⁵ kautta. Toisaalta alakulttuuri on valtakulttuurin osa, jonka toimintatavat, arvot ja todellisuuskäsitykset poikkeavat valtakulttuurin vastaavista.*

⁵ Diskurssi on yleisesti määriteltä tietyn tavaksi puhua jostakin nimenomaisesta aiheesta tai aihealueesta.

5.2 Rajatiedon yhteisö

Tutkimukseni kohderyhmä eivät ole ihmiset yleensä, vaan nimenomaan rajatiedosta kiinnostuneet ihmiset, jotka voidaan katsoa kuuluviksi erityiseen rajatiedon kannattajien alakulttuuriin tai yhteisöön - tai lyhyemmin vain ”rajatiedon yhteisöön”. *Rajatiedon yhteisö on ihmisryhmä, joita yhdistää usko tai ainakin kiinnostus rajatietoon ja paranormaaleihin ilmiöihin.* Rajatiedon yhteisö on kohtaamispaikka, jossa ihmiset voivat mielekkäällä tavalla puhua rajatiedosta keskenään. Voidaan perustellusti sanoa, että rajatiedon yhteisö on sosiaalinen instituutio jo siitäkin syystä, että se on olemassa riippumatta sen jäsenistä. Toisin sanoen rajatiedon yhteisön jäsenkunta muuttuu jatkuvasti. Koska rajatiedon yhteisö on ryhmä, se voidaan redusoida jäseniinsä eli määritellä jäsentensä kautta, kuten edellä on tehty. Se ei ole fyysinen tai luonnollinen ryhmä, sillä sen jäsenet eivät ole esim. vain yhtä sukua tai veriryhmää. Se ei myöskään ole psykologinen ryhmä, koska ei ole osoitettu, että rajatiedosta kiinnostuneilla olisi jokin yhdistävä psykologinen piirre. Sitä vastoin rajatiedon yhteisö on **sosiaalinen** ryhmä, koska se muodostuu keskinäisen vuorovaikutuksen kautta. Rajatiedon yhteisö saattaa muuttua kooltaan ilman että sen identiteetti muuttuu. Sen jäsenet eivät kuitenkaan määrää ryhmän identiteettiä, vaan pikemminkin päin vastoin. Väitän, että rajatiedon yhteisöä pitää koossa jokin idea tai ideologia, jota kutsun nimellä ”rajatiedon maailmankuva” tai ”paranormaali maailmankuva”. Tästä maailmankuvastahan kerroin jo luvussa 4.2, joten ei siitä tämän enempää.

Rajatiedon yhteisö - kuten kaikki muutkin ihmisryhmät - koostuu kolmenlaisista jäsenistä: 1) funktionaalista, 2) neutraaleista ja 3) dysfunktionaalista jäsenistä. *Funktionaaliset* jäsenet ovat sellaisia ihmisiä, joita rajatieto kiinnostaa positiivisessa mielessä ja jotka uskovat rajatietoon ja paranormaalien ilmiöiden olemassaoloon. Heille rajatieto on tärkeä osa elämää, ja he muodostavat rajatiedon yhteisön ”selkärangan”, jota ilman yhteisöä ei olisi olemassa. *Neutraalit* jäsenet ovat hekin kiinnostuneita rajatiedosta, mutta he eivät ole niinkään varmoja rajatiedon totuudellisuudesta ja yliluonnollisen olemassaolosta, tai ainakaan rajatieto ei ole heille tärkeä asia. He eivät ole välttämättömiä rajatiedon yhteisön olemassaololle. *Dysfunktionaaliset* jäsenet ovat sellaisia ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita rajatiedosta negatiivisessa mielessä. He uskovat, että rajatieto on ”huuhaata”, ja että paranormaaleja ilmiöitä ei ole olemassakaan. Heille rajatieto on tärkeää vain siinä mielessä, että he yrittävät hankaloittaa rajatiedon yhteisön toimintaa mm. vastustamalla rajatiedon ”oppeja” ja saattamalla rajatiedon naurunalaiseksi. Näitä jäseniä on tavattu kutsua tutummalla nimellä *skeptikot*. Tästä lähtien kun puhun rajatiedon yhteisöstä, viittaatan lähinnä sen funktionaalisiin jäseniin.

Millainen sitten on rajatiedon alakulttuurin elämäntapa? Tähän mielenkiintoiseen kysymykseen on mahdotonta antaa minkäänlaista vastausta, koska asiaa ei ole tutkittu. Jonkinlainen yhteinen elämäntapa rajatiedon ihmisillä varmasti on. Rajatiedon yhteisön suhde valtakulttuuriin on nähdäkseni melko selkeä. Rajatiedon yhteisö syntyi alunperin juuri siitä syystä, että joidenkin ihmisten mielestä todellisuudessa tapahtuu ilmiöitä ja prosesseja, joita valtakulttuuri ei ota laisinkaan huomioon. Valtakulttuurin todellisuuskäsitystä siis pidettiin riittämättömänä ja se haluttiin kyseenalaistaa. Käsittääkseni rajatiedon yhteisön eräs keskeisimpiä tavoitteita on vakuuttaa valtakulttuuri siitä, että havaitsemamme todellisuus - sellaisena kuin me sen perinteisesti olemme ymmärtäneet - on vain kapea siivu ”todellisesta” todellisuudesta. Tällöin on sanomattakin selvää, että rajatiedon yhteisön ja valtakulttuurin arvomaailmat eroavat toisistaan huomattavasti. Tämän vuoksi rajatieto ei ainakaan julkisuudessa ole yleensä saanut kovin suopeaa vastaanottoa.

Rajatiedon yhteisöön⁶ kuuluvat (ihmisten lisäksi) myös rajatiedon organisaatiot eli yhdistykset, kaupat ja muut yritykset (Ben-Yehuda 1986, 6), jotka edustavat yhteisön institutionalisoitumista. Ben-Yehudan mukaan rajatiedon yhteisö on heikosti institutionalisoitunut (mt., 9), mikä nähdäkseni liittyy juuri alueen hajanaisuuteen. Eräs syy tähän on se, että ainakin nykyisellään rajatiedon yhteisö on suuntautunut yksilölliseen, sisäiseen kokemiseen eikä niinkään laajamittaisen yhteiskunnallisen liikkeen nostattamiseen. Potentiaalia tähän yhteisöllä kyllä olisi. (mt.). Näin ollen rajatiedon yhteisö on kaiken kaikkiaan melko sekalainen ja löyhä ryhmä erilaisia ihmisiä ja organisaatioita.

6 Rajatiedon ja rajatiedon yhteisön tutkimisesta

Olennaista tutkimukseni lähtökohdissa on sen yksilökeskeisyys vastakohtana järjestelmäkeskeisyydelle - informaatiotutkimuksen vanhalle paradigmalle. Tämä ei suinkaan merkitse sitä, että yksilö käsitettäisiin täysin muista riippumattomana autonomisena subjektina, vaan pikemminkin puoliautonomisena subjektina. Tämä tekee periaatteessa itsenäisiä valintoja, mutta on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja systeemien kanssa jonkin yhteisen merkitysjärjestelmän - kielen - kautta. Tämä sulkee kokonaan pois mahdollisuuden käsitteellistää rajatieto ja yliluonnolliset ilmiöt järjestelmäkeskeisestä näkökulmasta, josta näitä ilmiöitä on yleensä tieteellisessä tutkimuksessa analysoitu. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yliluonnolliset ilmiöt ja käsitykset niistä on tavallisesti yritetty riisua salaperäisestä olemuksestaan ja tehdä ne luonnollisella tavalla selitettävissä oleviksi, sen sijaan että niiden luonnetta yritettäisiin ymmärtää (Koukku 1995, 2). Toisin sanoen on tarkasteltu ihmisten käsityksiä ja kokemuksia yliluonnollisesta tieteen diskurssista käsin, eikä tutkittavien omasta diskurssista käsin, mikä on kyllä yksi pahimmista virheistä joita tiede voi ylittäänsä tehdä.

Rajatietoon liittyviä asioita ja sosiaalisia ilmiöitä yleensäkin on syytä tutkia nimenomaan kokijan näkökulmasta, jos halutaan todella ymmärtää tutkittavia ilmiöitä. Tällaista lähestymistapaa voidaan nimittää fenomenologiseksi näkökulmaksi. Caird ja Law määrittelevät tämän lähestymistavaksi, jossa uskomusjärjestelmiä tarkastellaan niiden omista lähtökohdista käsin eikä yritetä pelkistää niitä tieteellisen maailmankuvan mukaiseksi (Caird & Law 1982, 153). Tutkijan ei kuitenkaan pidä sortua herkkäuskoisuuteen siinä mielessä, että pitää kaikkea tutkittavien kertomaa ehdottomasti totena, varsinkin kun on kyseessä rajatiedon tutkimus. Tutkijan pitäisi saavuttaa jonkinlainen neutraali tasapaino näiden kahden ääripään välillä: hänen pitäisi yhtäältä kunnioittaa tutkittavien näkemyksiä, mutta toisaalta samanaikaisesti tiedostaa, että nämä näkemykset ovat aina enemmän tai vähemmän yksilöllisiä ja myös kulttuurin välittämiä tulkintoja asioista. Niinpä esimerkiksi omassa kyselytutkimuksessani (Kari 1996) kyselyyn vastanneiden kokemuksia ja mielipiteitä ei lähdetty kyseenalaistamaan, vaan ne otettiin annettuina. Vastauksille ei voinut määrittää minkäänlaista totuusarvoa; ne vain olivat. Niiden perusteella ei voi esimerkiksi väittää, että yliluonnollisia ilmiöitä olisi olemassa.

Haluankin tässä korostaa, että edellisessä tai tulevassa tutkimuksessa **yliluonnollisten ilmiöiden olemassaoloon en ota mitään kantaa**, vaikka joitakin suuntaan tai toiseen viittaavia seikkoja

---

⁶ Ben-Yehuda käyttää tästä termiä *okkultismi* määrittelemättä tätä lainkaan. Koska sana ”okkultismi” tavallisesti viittaa salaoppeihin, käytän mieluummin tässä ”rajatiedon yhteisöä”, joka mielestäni selvemmin viittaa alakulttuuriin.

tuonkin niissä esille. Näiden ilmiöiden olemassaolon kumoamiseksi tai todistamiseksi tarvitaan äärimmäisen vahvaa ja vakuuttavaa näyttöä, eikä minun tutkimuksellani tuollaisia edellytyksiä ole, koska olen kiinnostunut **rajatiedosta** enkä yliluonnollisista ilmiöistä sinänsä. Tässä mielessä tutkimukseni on *tiedonsosiologinen*, koska tutkin ihmisten käsityksiä rajatiedosta ja paranormaaleista ilmiöistä, enkä sitä, ovatko yliluonnolliset ilmiöt todellisia vai eivät. Olen täysin tietoinen siitä, että ratkaisuni tuottaa ongelmia jotka liittyvät arvovapauteen ja totuuteen. Olen valinnut tutkimukseni lähtökohdaksi arvovapauden, eli en missään vaiheessa aseta kysymystä ”onko rajatieto totta?”. Tällaista kysymystä ei saa esittää - tai ainakaan siihen ei saa vastata - koska silloin voidaan loukata ihmisten arvoja. Toisaalta tällöin sivuutetaan rajatietoon uskovan kannalta ydinkysymys eli rajatiedon sisältö, mistä seuraa reifikaation eli esineellistämisen vaara. Tämä puolestaan saattaa johtaa siihen, että rajatiedon yhteisön näkökulmasta tutkimukseni vaikuttaa melko pinnalliselta. Rajatiedon sisällön menettäminen voitaisiin estää siten, että ottaisiin tutkittavien arvoihin kantaa - puolesta tai vastaan. Tämä ei kuitenkaan toimi juuri edellä mainitusta syystä. En katso, että tutkijalla on oikeutta mennä sanomaan mikä on oikein ja mikä väärin, varsinkaan kun on kyseessä näinkin arkaluontoinen asia. Ainoaksi ulospääsyksi umpikujasta jäänee jonkinasteinen yhteiskuntakritiikki.

Tiedonhankintaa on aikaisemmin tutkittu joidenkin ihmisryhmien osalta (esim. kieliryhmät, etniset ryhmät, seksuaaliset vähemmistöt), mutta yhtään tutkimusta ei ole maailmassa tietääkseni tehty rajatiedosta kiinnostuneiden tiedonhankinnasta. Informaatiotutkimukselle olisi yleensäkin tärkeää ottaa tutkimuskohteekseen juuri sellaisia ihmisryhmiä, jonka jäseniä yhdistää tietyn asian tai asioiden merkityksellistäminen tietyllä tavalla. Näin päästään käsiksi siihen diskurssiin, jota kyseinen ryhmä käyttää jostakin tarkastelun kohteena olevasta asiasta. Ilman tällaista kytkentää on vaarana se, että tutkija ei täysin ymmärrä tutkimuskohdettaan, jolloin lopputuloskin jää mitänsanomattomaksi ja irralliseksi todellisuudesta.

Vaihtoehtoinen mahdollisuus tutkia rajatiedon hankintaa olisi ottaa tarkasteltavaksi yksinomaan tai lisäksi sellaisia ihmisiä, joita rajatieto kyllä kiinnostaa, mutta jotka eivät kuulu rajatiedon yhteisöön. Tällainen ihminen on rajatiedon yhteisön ulkopuolinen jäsen ehkä siitä syystä, että hän on vasta äskettäin kuullut rajatiedosta eikä näin ollen ole ehtinyt sisäistää rajatiedon maailmankuvaa (tai yhtä niistä). Toinen mahdollinen syy ulkopuoliseen jäsenyyteen on se, että henkilö ei ole niin kiinnostunut rajatiedosta, että siitä olisi tullut hänelle elämäntapa (tai osa siitä). Tällöin hänellä ei todennäköisesti ole henkilökohtaisia yhteyksiä muihin alan harrastajiin, joten hän on tässä mielessä todellakin yhteisön ulkopuolella. Kolmas rajatiedon yhteisön ulkopuolelle jäävä ihmisryhmä ovat kristillisen kirkon jäsenet, erityisesti ns. uskovaiset. Kristinusko on oma traditionsa siinä missä rajatietokin, tosin huomattavasti suuremmissa mittakaavassa. Rajatiedon ja kristinuskon välisessä keskinäisessä suhteessa on kyse uskomusten ristiriidasta. Vaikka tiedonsosiologia väittääkin, että eri traditioiden uskomukset eivät voi olla ristiriidassa keskenään yhteismitattomuutensa vuoksi, olisin tässä tapauksessa kyllä eri mieltä. Rajatieto ja kristinusko ovat nähdäkseni jossain määrin yhteismitallisia ainakin mitä tulee paranormaaleihin ilmiöihin. Kristityt nimittäin uskovat yliluonnollisten ilmiöiden olemassaoloon, mutta katsovat niiden olevan Saatanan tekosia. Rajatiedon yhteisöllä ja kristityillä on siis erilainen näkökulma paranormaaliin. Neljäs näin äkkiseltään mieleen tuleva tapa joutua rajatiedon yhteisön ulkopuolelle on olla skeptikko eli henkilö joka joko epäilee kaiken yliluonnollisen olemassaoloa tai kieltää sen tyystin. Tällainen henkilö on saattanut alusta alkaen vastustaa rajatiedon kannattajien uskomuksia, tai ehkä hän on alun perin kuulunut rajatiedon yhteisöön, mutta myöhemmin muuttanut käsityksiään joutuen tällöin jättämään yhteisön. En tosin ole aivan varma, ovatko skeptikot

rajatiedon yhteisön ulkopuolella vaiko eivät. Aiemminhan (luvussa 5.2) skeptikot määriteltiin rajatiedon yhteisön dysfunktionaaliseksi jäseniksi. Ainakin intuitiivisesti ajatellen tuntuisi luontevalta käsitteellistää skeptikot molemmilla tavoilla. Hehän ovat jossakin määrin vuorovaikutuksessa rajatiedon yhteisön jäsenten kanssa, olkoonkin että heidän tavoitteensa rajatiedon suhteen ovat yleensä sovittamattomassa ristiriidassa keskenään. Toisaalta skeptikot ovat myös rajatiedon yhteisön ulkopuolella, sillä he käsitteellistävät paranormaalit ilmiöt aivan toisesta näkökulmasta kuin sisäpuoliset jäsenet. Skeptikkojen maailmankuvaa voisi luonnehtia lähinnä materialistiseksi ja positivistiseksi. Olisi hyvä saada jonkinlaista selvyyttä siihen, kuuluvatko skeptikot rajatiedon yhteisöön vai ovatko he sen ulkopuolisia jäseniä.

Rajatiedon yhteisön ulkopuolisten jäsenten tutkiminen on aivan yhtä tarpeellista ja mielenkiintoista kuin sisäpuolistenkin jäsenten tutkiminen. Yhteisön ulkopuolella olevien jäsenten ottaminen kohderyhmäksi on kuitenkin ongelmallisempaa kuin sisäpuolisten ainakin kahdesta syystä. Ensiksikin jo heidän löytäminen tuottaa hankaluuksia, koska he eivät ole rajatiedon kanssa tekemisissä siinä määrin kuin jäsenet. Poikkeuksena ovat luonnollisesti kristityt ja skeptikot: kristityillä on oma kirkkonsa ja skeptikoilla oma yhdistyksensä (*Skepsis ry*), joten heidän tavoittaminen ei tuota ongelmia. Toiseksi rajatiedon yhteisön ulkopuoliset jäsenet ovat luultavasti heterogeenisempia maailmankuvaltaan, ja heidän suhteensa rajatietoon voi olla melkein millainen tahansa. Tämän takia tutkijan voi olla vaikea löytää näitä ihmisiä tutkiessaan mitään yhteistä näkökulmaa tai diskurssia rajatietoon. Arvelisin että rajatiedon yhteisön ulkopuolisten jäsenten tutkiminen on haastavaa mutta samalla hyvin palkitsevaa, sillä koen rajatietoon eri tavoin suhtautuvien ihmisten tutkimisen ja vertailun hyvin tähdelliseksi tehtäväksi.

Jos vielä arvioisin omia rajatiedon tutkimuksiani paradigmaattisella tasolla, sanoisin että ne edustavat ehkä enemmän *kognitivismia* kuin sen vastakohtaa *behavioralismia*. Tätä väitettä perustelen kahdella näkökohdalla. Ensinnäkin tutkimusteni tavoitteena ei ole esimerkiksi kirjasto- ja informaatiopalvelujen parantaminen tai tiedonhaun kehittäminen, vaan lähinnä tiedon saaminen rajatiedon yhteisön rajatietoon liittyvistä tiedontarpeista, -hankinnasta ja -käytöstä. Myönnettäköön kuitenkin se, että taustalla on ollut mukana myös ajatus rajatiedon löydettävyyden ja saatavuuden parantamisesta. Toiseksi koen itseni tutkijana pikemminkin totuuden etsijäksi kuin ”päätöksentekijäksi” tai ”neuvonantajaksi”, joiden ajatuskin tuntuu minusta vieraalta. Tarkoitukseni on niin sanoakseni ”paljastaa totuus” rajatiedon tarpeista, hankinnasta ja käytöstä, ja antaa muiden tehdä siitä omat johtopäätöksensä. Vaikka tutkimukseni ovatkin luonteeltaan lähinnä perustutkimusta, mikään ei tietenkään estä niiden tulosten hyödyntämistä käytännössä. Jos tutkimukseni esimerkiksi osoittaa, että kirjat ovat ylivoimaisesti paras tallennetussa muodossa oleva rajatiedon lähde⁷, tätä tulosta voivat käyttää hyväkseen hyvinkin monet tahot, aina kirjoittajista kirjakauppoihin ja kirjastoista lukijoihin asti. Itse katson, että tutkimusteni tuloksilla on itseisarvo; ne ovat arvokkaita sinänsä. Muiden päätettäväksi jää, mihin näitä tuloksia loppujen lopuksi käytetään.

---

⁷ Tämä oli todellakin eräs graduni (Kari 1996) tärkeimmistä tuloksista.

Lähteet

- Alcock, James E. (1981), *Parapsychology: science or magic? A psychological perspective.* - Oxford: Pergamon 1981. - (Foundations and Philosophy of Science and Technology Series).
- Alcock, James E. (1991), On the importance of methodological skepticism. - *New Ideas in Psychology* 9(1991), n:o 2, s. 151-155.
- Bauer, Eberhard & von Lucadou, Walter (1991), A strawman called "psi" - or: what is professor Bunge afraid of? - *New Ideas in Psychology* 9(1991), n:o 2, s. 157-162.
- Bem, Daryl J. & Honorton, Charles (1994), Does psi exist? Replicable evidence for an anomalous process of information transfer. - Internet-osoite: <http://www.roma1.infn.it/rog/group/frasca/honor1.html>
- Ben-Yehuda, Nachman (1986), The revival of the occult and of science fiction. - *Journal of Popular Culture* 20(1986), n:o 2, s. 1-16.
- Björkhem, Örjan & Johnson, Martin (1986), *Parapsykologi och övertro.* - Borås: Forum, 1986.
- Blomqvist, Atle R. (1981), Parapsykologiset ilmiöt. - *Ultra* 10(1981), n:o 7-8, s. 20-21.
- Caird, Dale & Law, Henry G. (1982), Non-conventional beliefs: their structure and measurement. - *Journal for the Scientific Study of Religion* 21(1982), n:o 2, s. 152-163.
- Castrén, Rita (1986), Rajatiedon etsijän vaikeuksia, jyvää ja akanointa. - *Ultra* 15(1986), n:o 6, s. 6-9, 28-29.
- Dervin, Brenda (1992), From the mind's eye of the user: the sense-making qualitative-quantitative methodology. - Teoksessa: *Qualitative research in information management.* Toim. Jack D. Glazier & Ronald R. Powell. - Englewood: Libraries Unlimited, 1992, s. 61-84.
- Eysenck, Hans J. & Sargent, Carl (1983), Selittämätön todellisuus: paranormaalien ilmiöiden salaisuudet. (Käänt. Anja Aatola). - Hämeenlinna: Karisto, 1983. - (Alkuperäinen julkaistu 1982).
- Heiskanen, Raimo (1977), Mitä ovat raja-alueet? - *Ultra* 6(1977), n:o 2, s. 4-5.
- Heiskanen, Vesa (1992), Näkökulmia alakulttuurien funktioihin. - (Tampereen yliopisto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma).
- Iping-Peterson, Jacobus A. & Roll, William G. (1994), Research note: psychic experiences are psychological, not parapsychological. - *Journal of Parapsychology* 58(1994), [numero puuttuu], s. 79-80.
- Kari, Jarkko (1996), Rajatiedon hankinnan arkipäivää - osa I: kyselytutkimus rajatiedon harrastajien paranormaaleihin ilmiöihin liittyvistä tiedontarpeista ja tiedonhankinnasta arkielämän tiedonhankinnan viitekehyksessä. - (Tampereen yliopisto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma).
- Ketonen, Oiva (1983), Todellisen käsitteestä ja todellisen käsittämisestä. - *Mielenterveys* 23(1983), n:o 4, s. 28-36.
- Ketonen, Oiva (1988), Ihmiskuva ja käsitys todellisuudesta. - *Nootti* 1988, n:o 7-8, s. 6-10.
- Kivinen, Riku, Latikka, Anne & Oja-Koski, Raija (1994), Ihminen, tavoitteet ja toiminta. - Turku: Turun yliopisto, 1994. - (Turun yliopisto. Täydennyskoulutuskeskus. Julkaisuja A:26).
- Kivinen, S. Albert (1989), Mitä "paranormaaleilla ilmiöillä" tarkoitetaan? - Teoksessa: *Paholaisen asianajaja: opaskirja skeptikoille.* Toim. Heta Häyry, Hannu Karttunen & Matti Virtanen. - Helsinki: Ursa, 1989, s.31-58. - (Ursa. Julkaisuja n:o 38).
- Koukku, Tuula (1995), Tieto: huuhaata, oikeaa vai tieteellistä? - *Tiede* 2000 15(1995), n:o 3, s. 2.
- Kuningas, Tapani (1981), Mitä on rajatieto? - *Ultra* 10(1981), n:o 2, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1982), Uutta rajatietoa. - *Ultra* 11(1982), n:o 5, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1985), Luuloissa löytyy - epäluuloissa eniten. - *Ultra* 14(1985), n:o 5, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1987), Rajatiedon synteesi. - *Ultra* 16(1987), n:o 5, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1995a), Aktiivinen alkuvuosi. - *Ultra* 24(1995), n:o 3, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1995b), Rajaton rajatieto. - *Ultra* 24(1995), n:o 4, s. 3.
- Kuningas, Tapani (1996), Rajatietoa on kaikkien ihmisten elämässä. - *Ultra* 25(1996), n:o 1, s. 3.
- Kurtz, Paul (1985), Is parapsychology a science? - Teoksessa: *A skeptic's handbook of parapsychology.* Toim. Paul Kurtz. - Buffalo: Prometheus, 1985, s. 503-518.
- Laaksovirta, Tuula H. (1986), Tieteellisen tiedon välittyminen yhteiskuntaan: tutkimus tieteellisen tiedon (lääketiede) välittämisestä ja välittämisestä terveystieteiden alueella Suomessa. - Tampere: Tampereen yliopisto, 1986. - (Acta Universitatis Tamperensis. Ser. A vol. 210). - (Tampereen yliopisto. Väitöskirja).
- Laitinen, Jorma (1982), Parapsykologia. - *Kanava* 10(1982), n:o 2, s. 89-96.
- Laurikainen, K.V. (1987), *Tieteen giljotiini.* - Helsinki: Otava, 1987.

- Laurila, Timo (1996), Kenen lehmä on missäkin ojassa: rajatiedon kritiikkiä. - *Ultra* 25(1996), n:o 4, s. 36-37.
- Nykytieto - osa 3: suomen kielen käyttötieto (1984). - Toim. Maija Toppila. - Helsinki: Valitut Palat, 1984.
- Savolainen, Reijo (1993), Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta: arkielämän ei-ammattillisen tiedon hankinnan tutkimuksen viitekehysten hahmottelua. - Tampere: Tampereen yliopisto, 1993. - (Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Tutkimuksia n:o 39).
- Sergejev, N. (1995), Anomaaliset ilmiöt: todellisuus, jota emme toistaiseksi pysty selittämään. - *Ultra* 24(1995), n:o 7-8, s. 38-39.
- Tuomela, Raimo (1989), Tiede, esitiede, pseudotiede. - Teoksessa: Paholaisen asianajaja: opaskirja skeptikoille. Toim. Heta Häyry, Hannu Karttunen & Matti Virtanen. - Helsinki: Ursa, 1989, s.254-274. - (Ursa. Julkaisuja n:o 38).
- Vakkari, Pertti & Kuokkanen, Martti [1996], Theoretical growth in information science: applications of the theory of science to a theory of information seeking. - Tampere: Tampereen yliopisto, [1996]. - (Julkaisematon moniste).
- Veal, A.J. (1993), The concept of lifestyle: a review. - *Leisure Studies* 12(1993), n:o 4, s. 233-252.
- Virtanen, Leea (1974), Kun kello pysähtyi: tavallisen suomalaisen ylikuonnolliset kokemukset. - Porvoo: WSOY, 1974.
- Virtanen, Leea (1977), Telepaattiset kokemukset. - Porvoo: WSOY, 1977.
- Weisen, Irma (1990), Suunnistusvaikeuksia rajatiedon maastossa. - *Ultra* 19(1990), n:o 5, s. 20-22, 31.

LIITE 1. Paranormaalit ilmiöt

(lähteinä Blomqvist (1981, 20-21), Heiskanen (1977, 5) ja Kivinen (1989, 55) sekä kyselyssä saadut vastaukset)

Parapsyykkiset ilmiöt

- Automatismi
  - Automaattikirjoitus
  - Automaattimaalaus
  - Automaattipiirustus
  - Automaattipuhe
    - Kielillä puhuminen
  - Automaattisoitto
- Déjà-vu-ilmiö
- ESP
  - Ajallinen ESP
    - Prekognitio
    - Retrokognitio
  - Empatia
  - Intuitio
  - Läpinäkö
  - Näkymättömän havaitseminen
  - Selväkuulo
  - Selvänäkö
    - Kryptestesia
    - Psykoskopia
    - Telestesia
  - Selvätunto
  - Telepatia
  - Äänien kuuleminen
- Jälleensyntymismuistot
- Kommunikointi
  - Eläinten kanssa
  - Itsen kanssa
    - Sisäinen keskustelu
    - Sisäinen ääni
    - Yhteys yliminään
  - Luonnon kanssa
- Näyt
- Terapiamuodot
  - Reinkarnaatioterapia
- Tietoisuuden tilat
  - Bilokaatio
  - Henkilöllisyysvaihdos
  - Hypnoosi
  - Kuolemanraajakokemukset
  - Meditaatio
  - Mystiset kokemukset
  - OBE
  - Toiset ulottuvuudet
    - Henkimaailma
  - Transsi

Unet

- Auttavat unet
- Paranormaalit unet
- Tietoiset unet

Visualisointi

Parafyysiset ilmiöt

- Chakrat
- Energiat
  - Aura
  - Bioenergia
- Harjoitusmenetelmät
  - Jooga
- Henkiruumiit
- Sielu
- Kivien vaikutukset
- Kummittelu
- Olennot
  - Henkiolennot
    - Enkelit
    - Henkioppaat
    - Jumala
    - Kummitukset
    - Vainajat
  - Humanoidit
  - Kaksoisolennot
    - Autoskopia
    - Etiäiset
  - Muut olennot
- PK
  - Lentäminen ja levitaatio
  - Materialisaatio ja dematerialisaatio
  - Muutokset elävissä organismeissa
    - Aistit
      - Herkistäminen
      - Vaihdos
    - Parantaminen
      - Henkikirurgia
      - Henkiparannus
        - Kaukoparannus
        - Kontaktiparannus
      - Uskolla parantaminen
      - Veripisaradiagnoosi
    - Transfiguraatio
    - Tulenhallinta
    - Muutokset esineissä
      - Ajatusten valokuvaus
    - Poltergeistit
    - Teleportaatio
  - Radiestesia
    - Heiluri
    - Maasäteily
    - Taikavarpu
  - UFOt
    - Tuntemattomat lentävät esineet
    - Tuntemattomat valoilmiöt

LIITE 2. Rajatiedon osa-alueet

(lähteinä Blomqvist (1981, 20-21), Heiskanen (1977, 5) ja Kivinen (1989, 55) sekä kyselyssä saadut vastaukset)

Parapsyykkiset ilmiöt

- Automatismi
  - Automaattikirjoitus
  - Automaattimaalaus
  - Automaattipiirustus
  - Automaattipuhe
    - Kielillä puhuminen
  - Automaattisoitto
- Déjà-vu-ilmiö
- ESP
  - Ajallinen ESP
    - Prekognitio
    - Retrokognitio
  - Empatia
  - Intuitio
  - Läpinäkö
  - Näkymättömän havaitseminen
  - Selväkuulo
  - Selvänäkö
    - Kryptestesia
    - Psykoskopia
    - Telestesia
  - Selvätunto
  - Telepatia
  - Äänien kuuleminen
- Jälleensyntymismuistot
- Kommunikointi
  - Eläinten kanssa
  - Itsen kanssa
    - Sisäinen keskustelu
    - Sisäinen ääni
    - Yhteys yliminään
  - Luonnon kanssa
- Näyt
- Terapiamuodot
  - Reinkarnaatioterapia
- Tietoisuuden tilat
  - Bilokaatio
  - Henkilöllisyysvaihdos
  - Hypnoosi
  - Kuolemanraajakokemukset
  - Meditaatio
  - Mystiset kokemukset
  - OBE
  - Toiset ulottuvuudet
    - Henkimaailma
  - Transsi

Unet

- Auttavat unet
- Paranormaalit unet
- Tietoiset unet

Visualisointi

Parafyysiset ilmiöt

- Chakrat
- Energiat
  - Aura
  - Bioenergia
- Harjoitusmenetelmät
  - Jooga
- Henkiruumiit
- Sielu
- Kivien vaikutukset
- Kummittelu
- Olennot
  - Henkiolennot
    - Enkelit
    - Henkioppaat
    - Jumala
    - Kummitukset
    - Vainajat
  - Humanoidit
  - Kaksoisolennot
    - Autoskopia
    - Etiäiset
  - Muut olennot
- PK
  - Lentäminen ja levitaatio
  - Materialisaatio ja dematerialisaatio
  - Muutokset elävissä organismeissa
    - Aistit
      - Herkistäminen
      - Vaihdos
    - Parantaminen
      - Henkikirurgia
      - Henkiparannus
        - Kaukoparannus
        - Kontaktiparannus
      - Uskolla parantaminen
      - Veripisaradiagnoosi
    - Transfiguraatio
    - Tulenhallinta
    - Muutokset esineissä
      - Ajatusten valokuvaus
    - Poltergeistit
    - Teleportaatio
  - Radiestesia
    - Heiluri
    - Maasäteily
    - Taikavarpu
  - UFOt
    - Tuntemattomat lentävät esineet
    - Tuntemattomat valoilmiot

LIITE 2. (jatkoa)

Esiparapsyykkiset ilmiöt

- Attribuutio
  - Johdatus
  - Karma
  - Synkronisuus
  - Varjelus
- Eksistentiaalistiset kysymykset
  - Ihmisen alkuperä
  - Kuolemanjälkeinen elämä
- Inkarnaatio
- Parisielu
- Reinkarnaatio
  - Jälleensyntyminen
  - Sielunvaellus
- Rukoilu
- Värien vaikutukset

Esiparafyysiset ilmiöt

- Aistihavainnot
  - Hajut
  - Maut
  - Näköhavainnot
    - Valot
    - Värit
  - Tuntemukset
    - Halvaantuminen
    - Kosketukset
    - Merkit ruumiissa
  - Äänet
    - Avaruusäänet radiossa
- Vaihtoehtoiset hoitomuodot
  - Akupunktio
  - Biofeedback
  - Homeopatia
  - Kiropraktiikka
  - Logoterapia
  - Naprapatia
  - Osteopatia
  - Vyöhyketerapia

Okkultismi

- Magia
  - Kosketusmagia
  - Samankaltaisuusmagia
- Menetelmät
  - Alkemia
  - Ennustaminen
    - Astrologia
    - Biorytmit
    - Enteet
    - I ching
    - Kiromantia
    - Palmistria
    - Rhabdomantia
    - Tarot-kortit
  - Kabbala
  - Lukumystiikka
    - Gematria
    - Numerologia
  - Luonneanalyysi
    - Fysiognomia
    - Grafologia
- Opit
  - Antroposofia
  - Gnostilaisuus
  - Kristosofia
  - Ruusuristolaisuus
  - Spiritismi
  - Spiritualismi
  - Teosofia
  - Vapaamuurarius
- Vihkimys

Uskonnot

- Animismi
- Bahai
- Buddhalaisuus
- Hindulaisuus
- Islam
- Jainalaisuus
- Kristinusko
- Shintolaisuus
- Taolaisuus

Rajatiedon henkilöt

- Kontaktihenkilöt
- Meediat
- Parantajat

Rajatiedon organisaatiot

- Yhdistykset

LIITE 2. (jatkoa)

Paranormaalien tutkimus

Analyyttinen trilogia
Humanistinen psykologia
Parapsykologia
Transpersonaalinen psykologia
Ufotutkimus

Muut aiheet

Auttaminen
Elämä
    Elämisen taito
    Elämän tarkoitus
    Henkinen elämä
Energia
Etiikka
Filosofia
    Metafysiikka
    Tieto-oppi
Henkisyys ja hengellisyys
Ihminen
    Ihmissuhteet
        Anteeksianto
        Kiittäminen
        Yhdessäelämisen muodot
    Itse
    Perhe
Ihmismieli
    Ajatukset
    Alitajunta
    Asenteet
    Harhat
    Itsetunto
    Mielikuvitus
    Oivallukset
    Pelot
    Positiivisuus
    Tietoisuus
    Tunteet

Rakkaus
Kansanperinne
    Perimätieto
Kehitys ja kasvu
Kulttuuri
    Muinaiset kulttuurit
Kuolema
Luonto
    Luonnonvoimat
Maailma
Maailmankaikkeus
    Kosmogonia
    Kosmologia
    Makrokosmos
    Mikrokosmos
Menestyminen
Menneisyys
Muutokset
Mysterit
Mytologia
Ongelmat
Pahuus
Pakanuus
Symbolit
Taikuskot
Terveys ja sairaudet
    Lääketiede
    Psykiatria
        Terapiamuodot
Tiede
    Antropologia
    Avaruustutkimus
        Eksobiologia
    Fysiikka
        Kvanttifysiikka
    Psykologia
Todellisuus
Tulevaisuus
Yrtit